

**INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA NA REALIZACIJI REGIONALNOG PROJEKTA ZA
USPOSTAVLJANJE MEĐUNARODNOG INSTITUTA ZA ODRŽIVE TEHNOLOGIJE NA
PROSTORU JUGOISTOČNE EVROPE (SEEIIST) – „HADRONSKA KANCER TERAPIJA I
ISTRAŽIVANJE U OBLASTI BIOMEDICINE POMOĆU PROTONA I TEŽIH JONA“**

Jun 2024. godine

Projekat SEEIIST predstavlja regionalni razvojni projekat na prostoru Jugoistočne Evrope, koji je iniciran od strane Crne Gore, u martu 2017. godine. Ideja za ovaj projekat potekla je od bivšeg generalnog direktora CERN-a, prof. dr Herviga Šopera, koji je radio na sličnom projektu SESAME u Jordanu.

Riječ je o krupnoj istraživačkoj i medicinskoj infrastrukturi, koja ima pan-evropsku dimenziju. Ovaj projekat targetira jedan od najvećih društvenih, zdravstvenih izazova – borbu protiv kancera. Konkretno, radi se o infrastrukturi za kancer terapiju i istraživanje u oblasti biomedicine pomoću protona i teških jona, koja danas predstavlja savremeni i efikasan metod liječenja velikog broja tumora. Institut će takođe biti koncipiran i kao prva zelena infrastruktura u oblasti liječenja kancera.

Zamišljeno je da institut bude unikatan upravo zbog dualne prirode, jer bi 50% vremena trebalo biti posvećeno multidisciplinarnim kancer istraživanjima, a ostatak liječenju oko 500 pacijenata godišnje (kako pacijenata koji bi bili korisnici Instituta iz zemalja članica, tako i iz ostalih djelova svijeta).

U svijetu postoji 12 centara za hadronsku terapiju, od kojih su 4 u Evropi, a SEEIIST bi trebalo da kroz Dizajn fazu, koja je u toku, rezultira unapređenjem ove tehnologije, uz podršku 18 evropskih renomiranih institucija i klinika, od kojih treba posebno izdvojiti Evropsku organizaciju za nuklearna istraživanja (CERN) u Ženevi i Institut za istraživanje teških jona (GSI) u Darmštatu, SR Njemačka, a u okviru H2020 HITRIplus projekta.

Projekat ima pan-evropsku dimenziju budući da:

- može doprinijeti da Evropa povрати lidersku poziciju u ovoj oblasti koju sada drži Japan te da se bolje pozicionira na ovom specifičnom tržištu;
- kroz aspekte uspostavljanja zelene infrastrukture doprinosi ciljevima Zelene agende EU;
- uspostavljanjem krupne istraživačke infrastrukture u regionu Jugoistočne Evrope želi se uticati na problem odliva mozgova; i
- doprinosi se specijalnoj misiji novog Okvirnog programa za istraživanje i inovacije „Horizont Evropa“, koja je posvećena temi kancera.

Planirane faze projekta

- I 2017-2018. Prva faza „Koncept projekta“ uspješno je realizovana u januaru 2018. godine, kada su finalizovana dva koncepta (IV generacija sinhrotrona i Postrojenje za hadronsku terapiju i biomedicinska istraživanja) i Upravni odbor projekta odabrao je hadronsku terapiju kao optimalno rješenje za Region.
- II 2019-2020. Pripremne aktivnosti za Dizajn fazu;
2021-2025. Druga faza - izrada Studije dizajna u okviru EU H2020 HITRIplus projekta, okvirni finansijski, politički i pravni okvir, upravljanje.
- III n/a Pripremna faza - potpisivanje međunarodnog ugovora, izrada biznis plana, izbor lokacije i izrada planske dokumentacije.

IV	n/a	Implementacija - izgradnja Instituta i obezbjeđivanje finansijskih sredstava za operacionalizaciju.
V	n/a	Stavljanje Instituta u rad
VI	n/a	Finalizacija

Napomena: Na osnovu raspoložive dokumentacije, resorna ministarstva nijesu u mogućnosti, u ovom trenutku, da odrede vremenski raspored aktivnosti po pojedinačnim fazama projekta koje slijede, zbog toga što će, između ostalog, ova dinamika biti utvrđena od strane zemalja učesnica projekta.

Hronologija realizacije projekta

Nakon predloga koncepta projekta od strane prof. dr Herviga Šopera, 2016. godine, Vlada Crne Gore je pokrenula inicijativu o regionalnom projektu za uspostavljanje Međunarodnog instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST).

SEEIIST je dobio regionalni karakter potpisivanjem Deklaracije o namjeri 25. oktobra 2017. godine u Ženevi od strane 8 ministara nauke iz regiona (Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Srbija i Slovenija; Hrvatska se složila potpisom ad referendum), dok je Grčka, prema navodima članice UO SEEIIST-a, pristupila Deklaraciji/Memorandumu i na taj način postala punopravna članica 2021. godine.

Na osnovu pomenute Deklaracije o namjeri, u januaru 2018. godine, formiran je Upravni odbor SEEIIST projekta i odabrana je opcija razvoja istraživačkog instituta za radioterapiju teškim jonima (hadronska terapija). Dosadašnja predstavica Crne Gore u Upravnom odboru SEEIIST projekta bila je prof. dr Mara Šćepanović, sa Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta Crne Gore.

U okviru Samita Berlinskog procesa u Poznanju, održanog 5. jula 2019. godine, potpisan je Memorandum o saradnji od strane 6 premijera Regiona (Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Crna Gora, Kosovo, Sjeverna Makedonija). Memorandum je pravno i finansijski neobavezujući.

U avgustu avgustu 2019. godine, formirana SEEIIST asocijacija - neprofitna/nevladina organizacija osnovana u skladu sa švajcarskim zakonom, sa ciljem da privlači i realizuje evropska sredstva za potrebe ovog projekta do uspostavljanja pravnog lica SEEIIST-a. Takođe, Asocijacija i CERN su zaključili Memorandum o saradnji kako bi CERN mogao biti glavni inkubator i logistički partner SEEIIST-a. Za početnu fazu, tj. fazu dizajna, EK je opredijelila 1 milion EUR za SEEIIST.

Podršku realizaciji SEEIIST inicijative dala je Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA) odobravanjem regionalnog projekta za razvoj ljudskih resursa u vrijednosti od 0,5 miliona EUR, čija realizacija je započela 1. januara 2020. godine.

U septembru 2020. godine pripremljena je i podnijeta prijava za uključenje u Mapu puta Evropskog strateškog foruma za istraživačku infrastrukturu (ESFRI), koja je krajem juna 2021. godine odbijena. Naredna prilika za kandidovanje projekta za ESFRI je 2025. godina.

Projekat SEEIIST prepoznat je Ekonomsko-investicionim planom za Zapadni Balkan (EIP), kao i Agendom Zapadnog Balkana za inovacije, istraživanje, obrazovanje, kulturu, mlade i sport, gdje je predstavljen kao projekat zelene istraživačke infrastrukture za kancer terapiju čiji je cilj unapređenje naučno-tehnološke saradnje u Regionu.

Obezbijedena je finansijska podrška Evropske komisije kroz program Horizont 2020, za finansiranje projekta HITRIplus, u kojem je SEEIIST Asocijacija strateški partner. Ukupna vrijednost projekta je 5 miliona EUR, od čega je za Asocijaciju opredijeljeno 825.440,00 EUR, a realizuje se od aprila 2021. godine do 30. septembra 2025. godine.

Ostvarena podrška Vlade Švajcarske za pripremu Mape puta naučne diplomatije za Jugoistočnu Evropu i intermedijaciju i podršku u pripremi pravnog okvira za uspostavljanje Instituta SEEIIST¹.

Tokom 2021. godine, na inicijativu Federalnog ministarstva vanjskih poslova Švajcarske (FDFA), formirane su međunarodne radne grupe, sačinjene od predstavnika zemalja učesnica SEEIIST projekta, i to:

- **Međunarodna Radna grupa za pravni okvir**, sa ciljem regulisanja pravnog statusa budućeg instituta - razmotrena su tri različita modela pravnog statusa (ERIC, CERN, kombinovani model), a model Evropskog konzorcijuma istraživačkih infrastruktura (ERIC) prepoznat je kao najbolji za date okolnosti. U avgustu 2023. godine, izrađen je predlog Statuta Instituta SEEIIST (međunarodni ugovor), koji je usaglašen od strane UO. Takođe, pripremljen je Finansijski Aneks Statuta.
- **Međunarodna Radna grupa za odabir lokacije**, sa ciljem rada na utvrđivanju procedure za odabir lokacije budućeg SEEIIST instituta.
- Predloženo je formiranje međunarodne **Radne grupe za finansije**, zadužene za definisanje procedura apliciranja za evropske fondove, kako bi se regulisalo pitanje vođenja finansija i finansiranja daljih faza projekta.

Napomena: Predlaže se formiranje Delegacije za vođenje pregovora (Statut sa finansijskim Aneksom), u skladu sa članom 7 Zakona o zaključivanju i izvršavanju međunarodnih ugovora Zakon je objavljen u „Službenom listu CG“, br. 77/2008 od 16. decembra 2008. godine.

U junu 2021. godine, formirano je nacionalno Interresorno radno tijelo koje su činili predstavnici nadležnih resora državne uprave, u cilju zajedničkog rada na pripremi potrebne dokumentacije za predlaganje lokacije za SEEIIST institut, kao i za pripremu ostalih aktivnosti potrebnih za implementaciju projekta.

U maju 2022. godine, u okviru crnogorskog predsjedavanja Procesom saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECPE), u okviru Konferencije o zelenoj ekonomiji, održan je panel o projektu SEEIIST, izazovima i potencijalnim rješenjima za primjenu održivih tehnologija u medicinskim istraživanjima, podsticanju regionalne saradnje i promovisanju razmjene znanja u ovoj oblasti.

¹ Konferencija „Mapa puta naučne diplomatije za Jugoistočnu Evropu: Međunarodni institut za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST)“ održana 13-14. septembra 2021. godine u Bernu, Švajcarska, <https://www.gov.me/clanak/ministar-radulovic-i-ministarka-bratic-u-bernu-seeiist-ce-doprinijeti-razvoju-nauke>

U decembru 2023. godine, projekat SEEIIST kandidovan je kao prioritetni regionalni projekat od nacionalnog značaja u skladu sa Zaključkom Vlade br. 08-040/23-5151 od 9. novembra 2023. godine.

Takođe, u Predlogu reformi Crne Gore za Plan rasta za Zapadni Balkan, koji je u novembru 2023. godine predložila Evropska komisija, projekat je prepoznat u okviru prioriteta 2. Digitalna i energetska/zelena tranzicija, Sektor 2.3 – primjena obnovljivih izvora energije, energetska efikasnost i smanjenje zagađenja vazduha, Reforma/aktivnost 2.3.8 – Primjena zelene/medicinske/istraživačke infrastrukture.

S namjerom intenziviranja aktivnosti na projektu i osnaživanja uloge Crne Gore, a u svjetlu organizacionih promjena koje su uslijedile formiranjem 44. Vlade Crne Gore, resorna ministarstva su se usaglasila da je potrebno imenovati nove članove Upravnog odbora (član 4 Deklaracije o namjeri za uspostavljanje Međunarodnog instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope od 25. oktobra 2017. godine), pa Vladi predlažu imenovanje:

- doc. dr Milene Cojić, državne sekretarke u Ministarstvu zdravlja, i
- mr Marija Ražnatović, v.d. generalne direktorice za inovacije i pametnu specijalizaciju u Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija.

Pored toga, u cilju efikasnog sprovođenja aktivnosti na projektu na nacionalnom nivou, predlaže se formiranje Nacionalnog tima za sprovođenje SEEIIST projekta, koji bi bio zadužen za:

- **medicinski segment projekta** – analiza broja pacijenata iz Crne Gore koji bi imao benefit od liječenja ovom metodom (prema dostupnim informacijama, kandidati za ovu vrstu liječenja su pacijenti koji imaju inoperabilne tumore ili rezistentne na tradicionalne tretmane radioterapijom), usklađivanje sistema zdravstvenog osiguranja sa ostalim zemljama članicama, obuke medicinskog kadra, kreiranje medicinske mreže za potrebe projekta;
- **naučni segment projekta** – kreiranje naučne mreže za projekat, priprema mape puta za istraživačku infrastrukturu, praćenje rada relevantnih EU tijela (ESFRI i ERIC), podrška kroz naučne i istraživačke programe;
- **zelenu i digitalnu infrastrukturu** – analiza uticaja na životnu sredinu i zaštita od zračenja, prikupljanje i obrada velike količine podataka (Big Data);
- **lokaciju** – prema definisanim uslovima za lokaciju, regulisanje nacionalnih procedura za obezbjeđenje prostora za izgradnju infrastrukture;
- **finansijsku održivost/privreda** – izrada jasnog plana finansijske isplativosti da Crna Gora učestvuje u ovom projektu, kao i utvrđivanje obima finansijskih obaveza Crne Gore po pitanju učešća u ovom projektu;
- **međunarodno-pravni segment i EU relevantnost** – priprema procesa pregovora oko uspostavljanja instituta i obezbjeđivanje sredstava iz relevantnih EU fondova.

Šematski prikaz implementacionog okvira za SEEIIST projekat

